

Wind tegenover waarden: stellingname tegen de vogelvrij verklaring van het IJmeer en Vuurtoreneiland

Factsheet en positie betreffende zoekgebied 4 c voor gemeenteraad Amsterdam.

Heleen van den Hombergh 21/3/21¹

Windopwek binnen Amsterdamse gemeentegrenzen bedreigt de vele waarden van het “voorkeurs” zoek gebied 4 C bij Strandeiland/Buiteneiland als uniek landschap, UNESCO werelderfgoed, meervoudig natuurknooppunt incl. vogel- en vleermuizengebied, recreatiegebied, en woongebied. Dringende oproep is: schrap het gehele IJmeer en daarbij ook deze “voorkeurslocatie” als windturbine zoekgebied.

Foto's Yolande Emmelot

In de Raadsinformatiebrief 9/3/21 van wethouder van Doorninck staan voorkeursgebieden aangegeven voor de opwek van in totaal 50 MW windenergie, naar voornemen van het huidige Amsterdams College. Daaronder ook het gebied bij de nog aan te leggen Strandeiland/Buiteneiland. Reden voor de voorkeur is dat er geen hoogtebeperkingen zijn: er kunnen dus extra grote turbines

---

¹ Disclaimer: wij baseren ons op de best beschikbare informatie en ons beste begrip van de documentatie. Het kan echter zijn dat er fouten in deze factsheet V.1 zijn geslopen, brengt u ons dan op de hoogte via: hvdhomborgh@yahoo.com

geplaatst worden, en de aansluiting op het net is eenvoudig. Wie de meegestuurde quickscan leest ziet echter dat er vele risico's zijn en er wordt dan ook aangedrongen op beter onderzoek i.v.m. de vele natuurwaarden- cultuurhistorische, landschappelijke die op het spel staan. In de "uiteindelijke afweging" (sic) om dit gebied tot voorkeursgebied te verklaren in de Raadinformatiebrief van 9/2/21 worden deze waarden echter veel te makkelijk tot "aandachtspunten" gereduceerd of zelfs in het geheel niet genoemd. Dat kan niet zomaar: er zijn internationale en andere gezaghebbende afspraken over dit gebied, en vele zorgen van deskundigen. Wij raden u aan iig de meegestuurde quickscan te lezen naast deze paper.

De Raadsinformatiebrief noemt kort 3 aandachtspunten bij zoekgebied 4 c:

- In NNN-gebied (Natuur Netwerk Nederland).
- Nabij Natura 2000 gebied.
- Ruimte voor o.a. scheepsvaart, visserij, recreatie en watersport.

UNESCO werelderfgoedwaarden en andere landschapswaarden- en natuurnetwerken worden in de brief niet aangehaald. Helaas moeten we constateren dat een zeer selectieve representatie hier aan de orde is.

Landschappelijke waarden en ruimtelijke planning.

Zoals de quickscan stelt, de basis voor een kwalitatieve beschrijving van het landschap van Noord-Holland is gelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (Provincie Noord-Holland, 2018). Het IJmeer is onderdeel van het IJsselmeerlandschap en het landschaps-ecologisch systeem dient ook op die schaal te worden beschouwd. Het is vrijwel volledig Natura-2000-gebied en in het IJmeer specifiek zijn Pampuseiland, Vuurtoreneiland en de IJdoornpolder onderdeel van de Stelling van Amsterdam (UNESCO-monument). De grote openheid in de verdichtende regio is zowel landschappelijk, cultuurhistorisch als ecologisch van unieke en grote kwaliteit. Het wordt wel **'de metropolitane verademing'** genoemd.

Citaat quickscan

De belangrijkste ruimtelijke kenmerken van het IJsselmeergebied zijn beschreven in 'de 10 gouden regels voor het IJsselmeergebied' in de 'Atlas van het IJsselmeergebied' (Frits Palmboom, 2016). Benoemd worden onder andere:

- *de continuïteit van dijken rondom (primaire waterkering);*
- *recreatieve rondjes rond het gebied;*
- *verschil tussen strakke en grillige kusten;*
- ***grootste open maat in het gebied (lengteassen over groot open water);***
- ***opeenvolging van baaien en kapen;***
- *diversiteit (onder)waterlandschap en diversiteit van het achterland.*

*Kenmerk uitgelicht uit de gouden regels die van toepassing is op de zoeklocatie:
"Gebruik interventies bij de grillige kusten om het dijkverloop puntsgewijs te articuleren en te verfijnen. Voeg je naar het ritme van de dijk. **Een enkel baken of mast kan, grootschalige lijnopstellingen van bijvoorbeeld windturbines niet.**" (einde citaat quickscan).*

Dit komt uit de 10 gouden regels voor het IJsselmeergebied. Auteur Frits Palmboom is landschapsarchitect, de bedenker van de originele IJburg archipel, en thans lid van het kwaliteitsteam dat de gemeente adviseert bij de realisatie van Strandeiland en Buiteneiland.

Hierbij moet echter worden aangemerkt dat in de tijd van dit schrijven de turbines zeker niet zo groot waren als nu, en dat een belangrijke reden voor de voorkeurslocatie 4 c Strandeiland/Buiteneiland JUIST de potentiële grootte van de windturbines is. Dwz: iig wordt de energieopwekking grootschalig qua hoogte en daarmee ontstaat er extra impact op het landschappelijk beeld.

Ter vergelijking. De vuurtoren (anno 1701) op vuurtoreneiland is een kenmerkend baken in het IJmeer van 19 meter hoogte. De windturbines worden minimaal 10 x en wellicht zelfs 12-13 x zo hoog (tiphoogte bij hoger van 3 Mw). Het landschap raakt hierbij totaal uit balans. Ook valt te vrezen dat na 1, 2, of 3 windturbines meer turbines zullen volgen en dus ook qua oppervlakte grootschaligheid kan worden verwacht op termijn. Vanaf de foto hieronder zou een windturbine tot halverwege deze alinea reiken.

Natuurwaarden

Om windmolens in dit gebied te plaatsen is een Wet Natuurbescherming Vergunning nodig de windmolens komen op een cruciaal knooppunt van Natura2000, Natuur Netwerk Nederland, en Hoofd groen structuur (oa de voor Buiteneiland te realiseren 'boog om de oost'). In natuurgebied is compensatie en mitigatie verplicht - bijvoorbeeld dat windmolens tijdens de vogeltrek stil gezet worden- zo efficiënt worden molens dus niet op deze plek omdat ze vaak/lang stil zullen staan.

Citaat quickscan:

“De ecologische verbindingzones zijn over het algemeen smal en door het plaatsen van een windturbine in deze smalle verbindingzones is de kans groot dat dit een effect heeft op de functionaliteit van deze gebieden (...). Dit dient nader onderzocht te worden.(...)”

De quickscan stelt verder: “Er is nog geen onderzoek gedaan naar de effecten op vleermuizen, broedvogels, weidevogels en trekvogels in relatie tot windturbinespecifieke locaties voor windturbines. Voor de daadwerkelijke plaatsing van windturbines binnen de als wenselijk beoordeelde gebieden is gedetailleerd onderzoek noodzakelijk en verplicht.” (einde citaat quickscan)

Dat noodzakelijke extra onderzoek, iig een Milieu Effect Rapportage is een belangrijk gegeven. Echter, voor de Vogelbescherming en Natuurmonumenten is het hele IJmeer een “No Go” gebied voor windturbines door de reeds bekende risico's voor vogels en vleermuizen, onderstaand uit de reactie op de concept RES van de gezamenlijke natuurorganisaties;

De omgeving van IJburg, en vooral het Diemerpark, zijn erg waardevol. Plaatsing van windturbines dient hier zeer zorgvuldig plaats te vinden. Windturbines in het IJmeer wijzen we af. De wateren rond IJburg zijn compensatiegebieden voor de aanleg van de nieuwe woonwijk. Alleen al om deze reden stellen we voor om geen turbines in de directe omgeving van IJburg te plaatsen, gezien de verstoringafstand tot vogels. Ook windturbines op het nieuwe “natuur- en recreatie- eiland” van IJburg zijn niet gewenst.

Volgens SOVON's nieuwste vogel gevoeligheidskaarten anno 2021 is het zoekgebied speciaal riskant voor broedvogels en tevens riskant voor niet-broedvogels en vogeltrek². Vogels en vleermuizen houden zich niet aan exacte grenzen van aangewezen gebieden: zij vliegen zich dood.

UNESCO Werelderfgoed.

In de kaart bijlage D uit de quickscan zijn Vuurtoreneiland en Pampus gearceerd als stelling van Amsterdam/UNESCO. Voor Unesco geldt het beleid uit de zogenaamde ‘Leidraad landschap en cultuur historie’ (<https://leidraadlc.noord-holland.nl/structuren/sva-nhw/>)

Citaten en kaarten uit de leidraad;

“...de linies zijn opgenomen in de Werelderfgoedlijst van UNESCO. De waterlinies zijn van groter belang dan enkel als krijgskundig monument. Ze brengen ook op markante wijze landschappelijke samenhang tot expressie en zijn daarmee een verrijking van het cultuurlandschap. Naast hun cultuurhistorische en landschappelijke betekenis vormen de linies een ‘stiltelandschap’, een gebied binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA), waar openheid en rust te ervaren zijn.”

Op niveau van de MRA vormt de Stelling een rustige, landschappelijke ring (‘langzame buitenring voor de snelle metropool’), waar openheid en rust waarneembaar zijn. In veel gebieden is de invloed van de ‘verboden kringen’ nog goed waarneembaar en is het landschap open gebleven.

---

² De SOVON kaarten kleuren helaas het water niet in, en ook de nieuwe eilanden ontbreken nog, toch ziet men door de kleuren rondom het IJmeer de risico's afgetekend.

De UNESCO-Werelderfgoedstatus heeft als doel behoud en ontwikkeling van de Uitzonderlijke Universele Waarde (Uuw). De Provincie Noord-Holland is 'siteholder' van het UNESCO-Werelderfgoed Stelling van Amsterdam en is de eerstverantwoordelijke overheid voor het behoud en beheer van de Stelling binnen haar grenzen. De provincie zorgt voor het beschermen en behouden van de Uuw van het UNESCO-Werelderfgoed Stelling van Amsterdam en heeft een rol als regelgever, handhaver, coördinator en subsidiegever. (...)

Alle objecten van de Stelling van Amsterdam hebben een monumentenstatus (provinciaal of rijks). Deze objecten zijn dus gehouden aan regelgeving en zijn vergunning plichtig bij eventuele wijzigingen of aantastingen. De Uuw gaat over het behoud van de objecten van de Stelling van Amsterdam maar ook over het behoud van het voor de Stelling zo karakteristieke (open) landschap. Het behoud van het landschap rondom de Stelling van Amsterdam is geregeld via het ruimtelijk beleid³.

De door **UNESCO benoemde 'Uitzonderlijke en Universele Waarde' (Uuw)** van de Stelling van Amsterdam zijn:

1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse hydrologisch en militair landschappelijk geheel, bestaande uit:

- *een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam; sluizen en voor- en achterkanalen;*
- *forten, liggend aan accessen; inundatiegebieden;*
- ***voormalige schootvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);***
- *de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;*

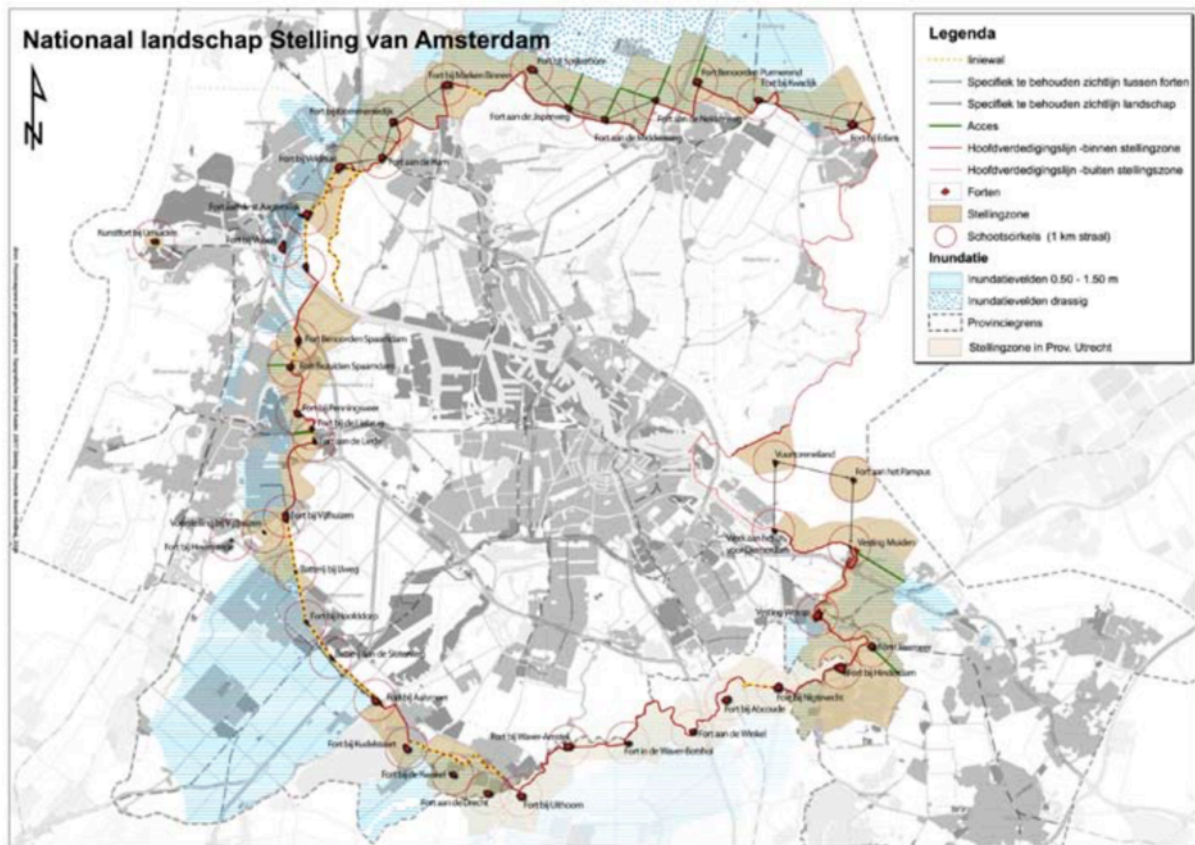
2. Relatief grote openheid;

3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

Op de volgende pagina de 'stellingzone kaart' uit de Leidraad, waarin rechtsmidden het schootveld en de zichtlijnen van Vuurtoreneiland te zien zijn .

---

³ De regels die het Rijk in haar Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ontwikkeling (Barro) hierover heeft gesteld, zijn vertaald opgenomen in de structuurvisies van zowel de provincie Noord-Holland, alsook de provincie Utrecht. Gemeenten moeten bij het opstellen van bestemmingsplannen rekening houden met de in de Provinciale Verordening gestelde regels

Belangrijk verschil met bijlage D uit de quickscan is dat de provincie om Vuurtoreneiland een straal van 1000m trekt als schootsveld (of wel 'verboden kring' = geen bebouwing), die straal is er op de kaart van de gemeente niet terug te vinden. Het windturbine voorkeursgebied begint op 650 meter van Vuurtoreneiland. Ook zijn er de essentiële "zichtlijnen" naar Pampus die door de komst van windturbines doorbroken kunnen worden: in de kaart van de quickscan onzichtbaar. Naast de onvermijdelijke aantasting van het open en rustige karakter door windturbines, kunnen ook deze additionele essentiële elementen uit de drie Unieke Universele Waarden door hun plaatsing van turbines worden aangetast. Het is duidelijk dat zoekgebied 4c midden tussen Pampus en Vuurtoreneiland de kernkwaliteiten van het werelderfgoed ernstig gaat aantasten.

In elk geval is een Heritage Impact Assessment onontbeerlijk, waarin wordt bekeken in hoeverre de Unieke Universele Waarden worden aangetast. Dat kan alleen als er geen alternatieven zijn voor een zaak van groot algemeen belang. Dat is bij de plaatsing van windturbines op specifiek deze plek niet aan de orde. Verlies van UNESCO werelderfgoed status kan het gevolg zijn.

Recreatie en woongebied.

Dit heeft bij de Raad geen betoog. Het IJmeer is een belangrijk watersport recreatiegebied voor heel Amsterdam ook de betreffende plek.

Strandeiland wordt een eiland met 8000 woningen. Aan de Noordkant met name komt dit woongebied zeer dicht bij het huidig zoekgebied en valt ernstige overlast voor bewoners te verwachten bij plaatsing van turbines tot op 1500 meter van hun huizen.

Er zijn andere vormen om de Amsterdamse klimaatambitie vorm te geven. Meer wind op zee (vanzelfsprekend onder randvoorwaarden) en de inzet van een groter potentieel voor zon op dak en andere oppervlakken in de hoofdstad zelf. Het kan *elders en anders* zonder *zoveel* overlast voor werelderfgoed, landschap, vogels, vleermuizen.....en de nachtrust en recreatie van mensen.

Genoeg redenen om op basis van belangrijke internationale, nationale en Amsterdamse afspraken en de grote risico's voor aantasting van *zoveel* waarden stelling te nemen tegen plaatsing van windturbines in dit gebied.

Dringende oproep is: schrap het gehele IJmeer en daarbij ook deze "voorkeurslocatie" als windturbine zoekgebied.